

آیا من محجبه هستم؟

دفتر چه سعادت

ضرورت حجاب

انواع حجاب

دستورالعمل عفاف و حجاب جامعه الزهراء - علیها السلام -

احکام فقهی حجاب

مدرسه علمیه صالحات

دفتر تربیتی فرهنگی

۱۳۹۷

فهرست مطالب

۱. از خودم می‌پرسم ۲
۲. مقدمه ۳
۳. انواع حجاب قرآنی (حجاب دیداری / حجاب گفتاری / حجاب رفتاری) ۴
۴. پوشش حضرت زهرا علیها السلام و زنان اهل بیت علیهم السلام ۶
۵. آیا بین عفاف و حجاب رابطه‌ای وجود دارد؟ ۸
۶. دستورالعمل عفاف و حجاب جامعه الزهراء علیها السلام ۹
۷. تعاریف برخی از اصطلاحات موجود در دستورالعمل ۱۰
۸. اهداف دستورالعمل ۱۰
۹. ملاک‌ها و معیارهای پوشش و ظواهر اسلامی ۱۰
۱۰. الگوی پوشش و ظواهر اسلامی خواهران ۱۰
۱۱. مصادیق پوشش و ظواهر غیرمجاز خواهران ۱۱
۱۲. نکات الزامی در تعاملات اداری، آموزشی، خدماتی، اردوها، مسافرت‌ها و ... بین آقایان و خانم‌ها، که باید مراعات شود ۱۱
۱۳. احکام فقهی حجاب و پوشش ۱۲
۱۴. احکام حجاب بر اساس فتاوی‌ای آیت الله العظمی خامنه‌ای علیه السلام ۱۲
۱۵. مقدار واجب پوشش زن در مقابل نامحرم به فتوای مراجع معظم تقلید ۱۴
۱۶. احکام ارتباط با نامحرم در فضای مجازی از دیدگاه چند تن از مراجع عظام تقلید ۱۶
۱۷. استفتاء حضرت آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام درباره چت کردن با نامحرم ۱۶
۱۸. فتاوی‌ای آیت الله فاضل لنکرانی علیه السلام در مورد ارتباط با نامحرم در فضای مجازی ۱۶
۱۹. روابط زن و مرد نامحرم از طریق پست الکترونیکی (بر اساس فتاوی‌ای آیت الله العظمی مکارم شیرازی علیه السلام) ۱۶
۲۰. حکم گفتگو و رابطه با نامحرم (بر اساس مرجع تقلید آیه‌الله صافی گلپایگانی علیه السلام) ۱۶
۲۱. برخی از استفتاءات مراجع عظام تقلید درباره ضرورت حجاب و عفاف ۱۷
۲۲. آیا حدیث و حکمی در مورد نپوشیدن لباس سیاه یا کراهت آن وجود دارد؟ ۲۲
۲۳. سخن آخر ۲۳
۲۴. منابع ۲۴

از خودم می‌پرسم

۱. آیا من محجبه هستم؟
۲. آیا من عقیف هستم؟
۳. چرا باید چادر سر کنم؟
۴. آیا حجاب من با موقعیت و شأن اجتماعی من سازگار است؟
۵. آیا چادرم را به معنای واقعی حفظ می‌کنم؟ (از سرم نیفتد، کنار نرود، روسری و مقنعه‌ام بیرون از چادر قرار نگیرد، در مقابل استاد مرد نیز کنار نرود، مانتوی من پیدا نشود و ...)
۶. آیا توجه دارم که هر نامحرمی نامحرم است و فرقی بین مغازه‌دار، باغبان، نگهبان، استاد، مرد فامیل، شوهرخواهر، برادر شوهر و ... نیست؟
۷. موهای سرم را که می‌بندم، مراقب هستم که از پشت سرم برجستگی نداشته باشد؟
۸. چقدر مواظب انگشترم و ناخن‌های بلندم را نامحرم نیبندم؟
۹. آیا پوشیدن ساپورت در بیرون از فضای خانه و در انتظار نامحرم با شأن من هماهنگ است؟
۱۰. آیا مواظب هستم لبخندهای مرا نامحرم نیبندم و صدای خنده‌ام را نشنودم؟
۱۱. آیا مراقب هستم در هنگام صحبت کردن با نامحرم لطیف و نازک صحبت ننمایم؟
۱۲. آیا در خرید کفش به رنگ و پاشنه (مقدار بلندی، صدا و ...) آن دقت دارم؟
۱۳. آیا استفاده از کیف‌های کولی با شأن من سازگار است؟ آویزان کردن کیف از روی چادر چطور؟
۱۴. آیا در نگاه به نامحرم هرچند بدون منظور، نگاهم را کنترل می‌کنم؟ و غضب عین دارم؟
۱۵. و ...

مقدمه

یکی از بارزترین نمادهای فرهنگی در هر جامعه، نوع پوشش افراد آن جامعه است، که علاوه بر تأثیرپذیری جغرافیایی و محیطی در آن، تابع مؤلفه‌های اعتقادی و فرهنگی جامعه نیز می‌باشد. لذا از تحلیل مجموعه مدل، رنگ و نوع لباس هر شخص می‌توان به بخش‌هایی از لایه‌های شخصیتی، تمایلات درونی، باورها، هویت فرهنگی و ارزش‌های مورد توجه وی پی برد.

امروزه استکبار جهانی بر مبنای جهان بینی مادی و منحصر دانستن ارزش‌ها در آراستگی و زیبایی‌های ظاهری، الگویی را برای پوشش ارائه نموده که بر خودنمایی، تبرج و نفی ارزش‌های الهی و اخروی مبتنی است و به معیارهای انسانی نظیر حیا، عفاف و سایر معیارهای معنوی توجهی نمی‌کند.

موضوع پوشش در اسلام از ابعاد مختلف فقهی، اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی مورد توجه قرار گرفته و لباسی مورد تأیید اسلام قرار گرفته که انسان را برای رسیدن به تقوا و عفاف یاری نماید. در روایات، نسبت به رنگ، جنس و مدل لباس، دستورات جالب توجهی آمده است و تقلید از لباس بیگانگان و تشبیه به کفار را نهی کرده است.

خداوند در قرآن خطاب به پیامبر ﷺ می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا؛ ای پیامبر! به همسران و دختران و همسران کسانی که مؤمن هستند بگو: چادرهایشان را بر خود فرو پوشند [تا بدن و آرایش و زیورهایشان در برابر دید نامحرم قرار نگیرد]. [این پوشش] به این که [به عفت و پاکدامنی] شناخته شوند نزدیک‌تر است، و در نتیجه [از سوی اهل فسق و فجور] مورد آزار قرار نخواهند گرفت؛ و خدا همواره بسیار آمرزنده و مهربان است.» (احزاب: ۵۹)

نخست به زنان با ایمان دستور می‌دهد که هرگونه بهانه و مستمسکی را از دست مفسده جویان بگیرند، سپس با شدیدترین تهدیدی که در آیات قرآن کم نظیر است منافقان و مزاحمان و شایعه پراکنان را مورد حمله قرار می‌دهد.

در قسمت اول می‌گوید: «ای پیامبر! به همسران و دختران و زنان مؤمنین بگو روسری‌های بلند خود را بر خویش فرو افکنند تا شناخته نشوند و مورد آزار قرار نگیرند در این که منظور از شناخته شدن چیست؟ دو نظر در میان مفسران وجود دارد که منافاتی با هم ندارند. نخست این که در آن زمان معمول بوده است که کنیزان بدون پوشیدن سر و گردن از منزل بیرون می‌آمدند، و از آنجا که از نظر اخلاقی وضع خوبی نداشتند گاهی بعضی از جوانان هرزه مزاحم آن‌ها می‌شدند، در اینجا به زنان آزاد مسلمان دستور داده شد که حجاب اسلامی را کاملاً رعایت کنند تا از کنیزان شناخته شوند و بهانه‌ای برای مزاحمت به دست هرزگان ندهند. بدیهی است مفهوم این سخن آن نیست که اوباش حق داشتند مزاحم کنیزان شوند، بلکه منظور این است که بهانه را از دست افراد فاسد بگیرند.

دیگر این که هدف این است که زنان مسلمان در پوشیدن حجاب سهل‌انگار و بی‌اعتنا نباشند مثل بعضی از زنان بی‌بند و بار که در عین داشتن حجاب آن چنان بی‌پروا و لابلایی هستند که غالباً قسمت‌هایی از بدن‌های آنان نمایان است و همین معنی توجه افراد هرزه را به آن‌ها جلب می‌کند.

منظور از جلباب در آیه؛ ملحفه و لباس بالائی (بلندی) و چادر مانند است نه فقط روسری و خمار.

منظور از یدنین (نزدیک کنند) این است که زنان «جلباب» را به بدن خویش نزدیک سازند تا درست آن‌ها را محفوظ دارد، نه این - که آن را آزاد بگذارند به طوری که گاه و بیگاه کنار رود و بدن آشکار گردد، و به تعبیر ساده خودمان لباس خود را جمع و جور کنند.

حجاب؛ در لغت به معنای مانع و پرده و پوشش آمده است. حجاب، به معنای پوشش اسلامی بانوان، دارای دو بُعد ایجابی و سلبی است. بُعد ایجابی آن، وجوب پوشش بدن و بُعد سلبی آن، حرام بودن خودنمایی به نامحرم است و این دو بُعد باید در کنار یکدیگر باشند؛ تا حجاب اسلامی محقق شود. گاهی، ممکن است یک بُعد باشد ولی دیگری نباشد که در این صورت، نمی توان گفت که حجاب اسلامی محقق شده است.

اگر به معنای عام، هر نوع پوشش و مانع از وصول به گناه را حجاب بنامیم، حجاب می تواند اقسام متفاوتی داشته باشد، از جمله حجاب ذهنی، فکری و روحی، علاوه بر این، در قرآن از انواع دیگر حجاب که در رفتار خارجی انسان تجلی می کند، نام برده شده است، مثل حجاب و پوشش در نگاه که به مردان و زنان، در مواجهه با نامحرم توصیه شده است

انواع حجاب قرآنی

۱. **حجاب دیداری**: «قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ؛ ای رسول، به مردان مؤمن بگو تا چشمها را از نگاه ناروا بپوشند.» (نور: ۳۰) «قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ؛ ای رسول، به زنان بگو تا چشمها را از نگاه ناروا بپوشند.» (نور: ۳۱) **غَضُّ الْبَصَرِ**: «غَضَّ و غَمَضَ» کلمه «يَغُضُّوا» از ماده «غَضَّ» می باشد. غَضَّ و غَمَضَ دو لغت است که هر دو در مورد چشم به کار می رود و برخی آن دو را با هم اشتباه می کنند. باید معنای این دو کلمه را نیز مشخص کنیم: «غَمَضَ» به معنای برهم گذاردن پلکها است. می گویند «غَمَضَ عَيْنَ» کن. کنایه است از این که صرف نظر کن. چنانکه ملاحظه می کنید این لغت با کلمه «عَيْن» همراه می شود نه با کلمه «بَصَر» ولی در مورد کلمه غَضَّ می گویند غَضَّ بَصَر و یا غَضَّ نَظْر و یا غَضَّ طَرَف. غَضَّ به معنای کاهش دادن است و غَضَّ بَصَر یعنی کاهش دادن نگاه. به این ترتیب غَضَّ الْبَصَر اصطلاح عربی است که در لغت به معنای فروکش کردن چشم می باشد.

مفسران می نویسند: منظور این است که انسان به هنگام نگاه کردن معمولاً منطقه وسیعی را زیر نظر می گیرد؛ هرگاه نامحرمی در حوزه دید انسان قرار بگیرد، چشمان خویش را چنان فرو گیرد که آن نامحرم از منطقه دید مستقیم و عمیق انسان خارج شود، یعنی به او نگاه خیره نکند اما راه و چاه خود را نیز ببیند.

چشم، یکی از شریف ترین، کارآمدترین و سودمندترین نعمت های الهی است که اگر مورد استفاده درست و صحیح قرار گیرد، دروازه ملکوت می شود و اگر در مسیر نادرست و انحرافی مصرف شود، دام شیطان و روزنه گناه و سرآغاز فتنه و لغزش خواهد شد؛ هم چنان که در حدیث آمده است: «لَيْسَ فِي الْبَدَنِ شَيْءٌ أَقْلُ شُكْرًا مِنْ الْعَيْنِ فَلَا تُعْطَوْهَا سُؤْلَهَا فَتَشْغَلَكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ؛ در مجموعه بدن شما، ناسپاس تر از چشم عضوی نیست، پس هرآنچه می خواهد پاسخش ندهید؛ زیرا شما را از یاد خدا باز می دارد.» (بحار الانوار، ج ۱۰۱، ص ۱۰۶)

در حدیث مشهوری از پیامبر ﷺ آمده است: «النَّظْرُ سَهْمٌ مَسْمُومٌ مِنْ سَهْمِ إِبْلِيسَ؛ نگاه (به نامحرم) تیر زهرآلودی از تیرهای شیطانی است.» (بحار الانوار، ج ۱۰۴، ص ۳۸) همچنین در این باره فرموده است: «كُلُّ عَيْنٍ بَاكِبَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا ثَلَاثَةً أَعْيُنٌ: عَيْنُ بَكْتٍ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ عَيْنٌ غَضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ وَ عَيْنٌ بَاتَتْ سَاهِرَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛ همه چشمها روز قیامت گریانند جز سه چشم: چشمی که از ترس خدا بگیرد، چشمی که از نامحرم فرو نهاده شود، چشمی که در راه خدا (و پاسداری از کیان اسلام) شب زنده دار باشد.» (بحار الانوار، ج ۱۰۱، ص ۳۵) بابا طاهر همدانی نیز در مورد چشم و اثرات آن، یک دو بیت دارد:

ز دست دیده و دل هر دو فریاد   که هرچه دیده بیند دل کند یاد
بسازم خنجری نیشش ز فولاد   زخم بر دیده تا دل گردد آزاد

در ابتدا به نظر می‌رسد شکایتِ باباطاهر، هم از دیده باشد و هم از دل، اما با کمی توجه می‌فهمیم که اگر او از دل، شکایت کرده منظورش دلی بوده که اسیر بدکارگی‌ها و بی‌شرمی‌های چشم شده، و در واقع این نگاه است که بر دل، اثر بدی گذاشته است. برای همین می‌خواهد خنجر را بر چشم فرود بیاورد نه بر دل. در نظر بابا طاهر این خنجر نیز باید دست‌ساز اراده‌ی (خود آدمی) باشد و نه دست‌ساز دیگری. برای همین گفته است: بسازم خنجری ... و ضمیر آن را به خود نسبت داده است. البته در گفتاری از امام صادق علیه السلام آمده است که هیچ چشمی در برابر حرام‌های الهی بسته نخواهد شد مگر این که از قبل، عظمتِ خدا در دلش آمده باشد. شاید حالا بتوان گفت آن خنجری که باباطاهر از آن حرف می‌زند باید در کارگاه دل، ساخته و پرداخته شود و ذرات آن نیز باید از جنس عظمت و جلال خدا باشد تا با استفاده‌ی از آن، دل به آزادی برسد. و این، اتفاق نخواهد افتاد مگر این که به قول پیامبر صلی الله علیه و آله از نگاه‌های زیاد و بی‌فایده پرهیز شود که این نوع نگاه‌ها غفلت آفرین و بر هم زنده‌ی آرامش قلب هستند.

۲. حجاب گفتاری: نوع دیگر حجاب و پوشش قرآنی، حجاب گفتاری زنان در مقابل نامحرم است. «فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ؛ زن‌ها که نازک و نرم با مردان سخن نگویند، مبادا آن که دلش بیمار (هوا و هوس) است، به طمع افتد.» (احزاب: ۳۲) عدم خضوع در اینجا به معنای این است که زنان در برابر مردان آهنگ سخن گفتن را نازک و لطیف نکنند تا مردان بیمار دل را دچار ریه و خیال‌های شیطانی کنند و شهوت آن‌ها را برانگیزانند منظور از بیماری دل، نداشتن نیروی ایمان است؛ آن نیرویی که آدمی را از میل به سوی شهوت باز می‌دارد. و قولاً معروفاً یعنی سخن معمولی و مستقیمی بگویند که به دور از کرشمه و ناز باشد و شرع و عرف اسلامی آن را پسندیده دارد. این آیه اشاره به کیفیت و محتوای سخن گفتن و حرمت صحبت کردن با ناز و عشوه دارد و صحبت کردن با نامحرم باید عقیفانه و به دور از نرمش و خضوع و خودنمایی باشد. همچنین بر اجتناب از هرگونه سخنان بیهوده و غیرضروری و شهوت انگیز تاکید دارد و متذکر می‌گردد در صورت عدم رعایت این امر ممکن است در اثر نمایش جاذبه‌های زنانه و سخنان هوس آلوده، افرادی که از سلامت روحی و روانی و اعتدال نفسانی - که در اثر ضعف یا فقدان ایمان می‌باشد - برخوردار نباشند به فکر گناه و فحشا بیفتند و امنیت جامعه را به خطر بیندازند.

۳. حجاب رفتاری: نوع دیگر حجاب و پوشش قرآنی، حجاب رفتاری زنان در مقابل نامحرم است. به زنان دستور داده شده است به - گونه‌ای راه نروند که با نشان دادن زینت‌های خود باعث جلب توجه نامحرم شوند. «لَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ؛ و آن‌طور پای به زمین نزنند که خلخال و زیور پنهان پاهایشان معلوم شود» (نور: ۳۱) (برخی مصداق این آیه را کفش‌های پاشنه‌دار صدادار ذکر کرده‌اند) بنابراین، حجاب و پوشش زن، به منزله‌ی یک حاجب و مانع در مقابل افراد نامحرمی است که قصد نفوذ و تصرف در حریم ناموس دیگران را دارند.

در قرآن در جریان حضرت موسی علیه السلام و دختران شعیب علیهم السلام چنین وارد شده است: «لَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصَدِّرَ الرَّعَاءُ وَ أَبُوْنَا شَيْخٌ كَبِيرٌ؛ چون موسی علیه السلام به سر چاه آبی در حوالی شهر مدین رسید، آنجا جماعتی دید که حشم و گوسفندانشان را سیراب می‌کردند و دو زن را یافت که دور از مردان، در کناری به جمع‌آوری گوسفندانشان، مشغول بودند. موسی علیه السلام به جانب آن دو زن رفت و گفت: اینجا چه کار می‌کنید؟ گفتند: منتظریم تا مردان گوسفندانشان را سیراب کرده، باز گردند. پدر ما پیر سالخورده‌ای است.»

علت کناره‌گیری دختران شعیب پیامبر صلی الله علیه و آله را چیزی جز شرم و حیا و پاک‌ی و عفت نمی‌توان به حساب آورد و این که سخن از سالخوردگی پدر خود به میان آورده‌اند، جواب این پرسش است که چرا شما دو دختر برای آب‌دادن گوسفندان آمده‌اید؟ در صورتی که کار آب‌دادن احشام و اغنام، به اقتضای فرهنگ و سنت جامعه‌ی آن زمان، متعلق به مردان بوده است. وقتی حضرت موسی علیه السلام در جریان امر قرار گرفت، (طبق آیه‌ی ۲۴ سوره‌ی قصص)، از چاه مدین برای آن‌ها آب کشید و سپس زیر

سایه درختی رفت و دست به دعا برداشت: «... رَبِّ إِنِّي لَمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ؛ خدایا! من به هر خیری که تو نازل فرمایی، محتاجم» و هنوز از دعا فراغت نیافته بود که: «فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا...؛ موسی دید که یکی از آن دو دختر با کمال وقار و حیا باز آمد و گفت: پدرم از تو دعوت می‌کند (تا به منزل ما درآیی) و در عوض سقایت گوسفندان ما به تو پاداشی دهد». (سوره‌ی قصص، آیه ۲۵) مفاد این آیات، شرم و حیا و پوشش فطری را به شکل دلپذیری آشکار می‌نماید. چرا که از یک سو، دختر شعیب علیها السلام، با کمال وقار و حیا، به نزد موسی علیه السلام آمد و دعوت پدر را ابلاغ کرد و از جانب دیگر حضرت موسی علیه السلام که تصمیم گرفت دعوت شعیب علیها السلام را اجابت نماید، از پی دختر حضرت شعیب علیها السلام به راه نیفتاد؛ بلکه در تفسیر می‌خوانیم که: «دختر برای راهنمایی از پیش رو حرکت می‌کرد و موسی از پشت سر او. باد برلباس دختر می‌وزید و ممکن بود، لباس او را کناز زند. حیا و عفت حضرت موسی علیه السلام اجازه نمی‌داد، چنین شود. به دختر گفت: من از جلو می‌روم، بر سر دو راهی‌ها و چند راهی‌ها مرا راهنمایی کن.»

کناره‌گیری دختران شعیب علیها السلام از مردان، راه رفتن موقر و محجوب یکی از آن دو به هنگام مراجعت به نزد حضرت موسی علیه السلام، برخورد حضرت موسی علیه السلام با وی در موقع راه رفتن و بالاخره توصیف، همه و همه، نکات دقیق و ظریفی است که ضمن اشاره به موقعیت ممتاز زن در زمان حضرت موسی علیه السلام، نشان می‌دهد که حیا و عفاف و به دنبال آن پوشش، به دلیل فطری بودن، همواره مورد ستایش و تحسین قرار گرفته است.

پوشش حضرت زهرا علیها السلام و زنان اهل بیت علیهم السلام

شکل حجاب حضرت فاطمه زهرا علیها السلام و شباهت حجاب آن حضرت به چادر امروزی، در روایتی که به ماجرای فدک مربوط است، مشخص می‌شود. شیخ طبرسی در جلد اول کتاب احتجاج، نحوه حجاب و پوشش آن حضرت در زمان خروج از منزل در قضیه فدک را این‌طور توصیف کرده است: حضرت فاطمه زهرا علیها السلام در زمان بیرون آمدن از منزل، مقنعه خود را به‌طور محکم به سر بستند و جلباب (چادر) را به تن کردند، آن چادر به‌شکلی بود که تمام بدن آن حضرت را به‌طور کامل می‌پوشاند و گوشه‌های آن به زمین می‌رسید. گروهی از نزدیکان و زنان قوم، آن حضرت را تا مسجد همراهی می‌کردند. از این روایت مشخص می‌شود که پوشش و حجاب حضرت فاطمه زهرا علیها السلام در بیرون از منزل و در مواجهه با افراد نامحرم دقیقاً همان دو پوشش معروف زنان در قرآن یعنی خمار (مقنعه) و جلباب (چادر) بوده است.»

پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله علاوه بر چادر، سه پوشش دیگر شامل روسری یا مقنعه، لباس و شلوار را هم توصیه فرموده که هر کدام باید در جای خود مورد استفاده قرار گیرد و استفاده از آن‌ها، مانع از سر کردن چادر نمی‌شود.

علامه مجلسی در کتاب بحار الانوار و سیدبن طاووس در کتاب الدرود الواقیه روایتی را نوشته است که به چادر حضرت فاطمه زهرا علیها السلام اشاره می‌کند. نقل شده است که وقتی آیات ۴۳ و ۴۴ سوره حجر بر پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله نازل شد که درباره درهای جهنم و عذاب اهل جهنم بود، آن حضرت به شدت به گریه افتاد و هیچ کدام از یاران آن حضرت علیهم السلام نمی‌دانست که چطور ایشان را آرام کند. سلمان فارسی برای آرام کردن پیغمبر صلی الله علیه و آله، به خانه حضرت فاطمه زهرا علیها السلام آمد تا شاید حضرت علیها السلام با دیدن دخترش آرام شود. وقتی خبر گریه کردن پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله را به حضرت علیها السلام داد، آن حضرت علیها السلام بلند شد و با چادر کهنه‌ای که داشت خودش را پوشاند، چادری که دوازده جای آن با لیف خرما وصله شده بود. وقتی بیرون رفت، سلمان فارسی که چشمش به چادر حضرت علیها السلام افتاد، به گریه افتاد و گفت: «وامصیبتا! دخترهای قیصر و کسری، سندس و حریر به تن می‌کنند و دختر محمد صلی الله علیه و آله چادر کهنه‌ای دارد که دوازده جای آن وصله شده است.»

شکل حجاب حضرت فاطمه زهرا علیها السلام و شباهت حجاب آن حضرت به چادر امروزی، در روایتی که به ماجرای فدک مربوط است، مشخص می‌شود. شیخ طبرسی در جلد اول کتاب احتجاج، نحوه حجاب و پوشش آن حضرت در زمان خروج از منزل در قضیه فدک را این طور توصیف کرده است: «حضرت فاطمه زهرا علیها السلام در زمان بیرون آمدن از منزل، مقنعه خود را به‌طور محکم به سر بستند و جلباب (چادر) را به تن کردند، آن چادر به‌شکلی بود که تمام بدن آن حضرت را به‌طور کامل می‌پوشاند و گوشه‌های آن به زمین می‌رسید. گروهی از نزدیکان و زنان قوم، آن حضرت علیها السلام را تا مسجد همراهی می‌کردند».

از این روایت مشخص می‌شود که پوشش و حجاب حضرت فاطمه زهرا علیها السلام در بیرون از منزل و در مواجهه با افراد نامحرم دقیقاً همان دو پوشش معروف زنان در قرآن یعنی خمار (مقنعه) و جلباب (چادر) بوده است.

در کتاب درالمنثور روایتی به‌نقل از ام‌سلمه نوشته شده است مبنی بر این که زمانی که آیه ۵۹ سوره احزاب درباره جلباب و پوشش زنان نازل شد، زنان انصار در حالی که کسا یا عبای سیاه‌رنگ خود را بر سر انداخته بودند، از خانه بیرون می‌آمدند. در این شرایط، پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله درباره پوشش این زنان سکوت کرد و سکوت آن حضرت درباره این حکم مهم و همگانی در جامعه، دلیل بر درستی عمل آن‌ها است.

از طرف دیگر حدیث‌هایی مانند حدیث نبوی صلی الله علیه و آله وجود دارد که مشخص می‌کند آن حضرت علیها السلام برای زنان در برابر مردهای نامحرم از چهار پوشش نام برده و خمار (مقنعه) و جلباب (چادر) را به‌طور کامل از هم جدا کرده است.

امام موسی بن جعفر علیه السلام از حضرت امیرالمؤمنین امام علی علیه السلام روایت کرده که فرمود: روزی مرد نایبانی اجازه خواست تا وارد خانه آن حضرت شود. حضرت فاطمه زهرا علیها السلام فوراً برخاست و چادر به سر کرد. پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله که در خانه آن‌ها بود، به دخترش فرمود: «چرا از او رو می‌گیری؟ او که تو را نمی‌بیند!»، حضرت فاطمه زهرا علیها السلام پاسخ داد: «او من را نمی‌بیند، من که او را می‌بینم. و او هرچند که من را نمی‌بیند اما بوی من را که حس می‌کند، برای همین است که در مقابل او چادر سر می‌کنم». پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «شهادت می‌دهم که تو پاره تن من هستی».

در ماجرای قیام عاشورا هم به استفاده زنان بنی‌هاشم و همسران شهدای کربلا از چادر و یا پوششی شبیه به آن اشاره شده است. سیدبن طاووس در کتاب لهوف، به این نکته اشاره کرده است که حضرت زینب کبری علیها السلام و دیگر زنان در طول مدت جنگ، به هیچ‌وجه در مقابل مصیبت‌های جانگداز، اختیار خود را از دست نداده و چادر خود را رها نکردند، حتی در زمانی که امام حسین علیه السلام به شهادت رسید و لشکر غارتگر ابن‌سعد به‌قصد تاراج به‌سمت خیمه‌های بنی‌هاشم هجوم آورد، زنان هرگز از حریم عفاف خارج نشدند.

ماجرایی که ابن‌طاووس نوشته است، به‌صراحت نشان می‌دهد که زنان بنی‌هاشم از پوشش چادر استفاده می‌کردند، آنجا که می‌نویسد: «مردم برای غارت خانه‌های اولاد پیامبر صلی الله علیه و آله و نور چشم فاطمه علیها السلام حمله بردند، حتی چادری که زن به کمرش بسته بود می‌کشیدند و می‌بردند و دختران و زنان خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله از خیمه‌ها بیرون ریختند و دسته‌جمعی گریه می‌کردند».

همین‌طور است. عمرو پسر منذر ماجرای را تعریف کرده و در آن به چادر و پوشش حضرت ام‌کلثوم علیها السلام اشاره کرده است. این ماجرا را علامه مجلسی در کتاب بحارالانوار هم نوشته است، به این صورت که: حضرت ام‌کلثوم علیها السلام را دیدم در حالی که به‌نظم می‌رسید که حضرت فاطمه زهرا علیها السلام را می‌بینم، چادر کهنه‌ای بر سر گرفته و روپبندی بر صورتش بسته بود. من نزدیک رفتم و بر امام زین‌العابدین و اهل بیت علیهم السلام سلام و درود فرستادم. آن حضرت در حالی که چادرش را به‌روی صورت گرفته بود، به من فرمود:

«ای مؤمن! اگر می توانی چیزی به این شخص بده که سر امام حسین علیه السلام را در دست دارد تا جلو ببرد که ما از نگاه نامحرم در عذاب هستیم». من هم صد درهم به آن شخص لعین دادم تا سر حضرت سیدالشهدا علیه السلام را جلوتر ببرد و از خانواده آن حضرت دور شود، درواقع آن بانوی بزرگوار برای در امان ماندن از نگاه های نامحرم چنین درخواستی کرد که نشان دهنده حیا و عفت آن حضرت علیها السلام است.

نکته: با توجه به مطالب مذکور به خصوص نوع پوشش حضرت زهرا علیها السلام که اسوه همه زنان و سرور زنان در دو سراسر است و همچنین آیه شریفه «یا ایها النبی قل لأزواجک و بناتک و نساء المؤمنین یدنین علیهن من جلابیبهن...» بهترین پوشش، پوششی است که تمام قد و به طور یکنواخت، یک زن را بپوشاند به گونه ای که مقنعه، پیراهن و شلوار را بپوشاند به طور مسلم لباس خانگی زنان در صدر اسلام مانند لباس های امروزی و غربی تنگ، کوتاه و چسبان نبوده و زنان در آن دوره لباس های گشاد بر تن می نمودند ولی با این وجود حضرت علیها السلام موقع بیرون رفتن چادر سر می کند. با نظر به سیره حضرت علیها السلام و موارد دیگر درمی یابیم که شایسته است زنان سعی خود را به کار گیرند و شرایطی به وجود آورند تا چشم مردان نامحرم به لباس های دیگرشان غیر از چادر نیفتد. در روایتی از حضرت مسیح پیامبر علیه السلام وارد شده است که فرمودند: «لا تَکُونَنَّ حَدِیدَ النَّظَرِ إِلَى ما لَیسَ لَکَ فَإِنَّهُ لَن یزِیَ فَرَجَکَ ما حَفَظْتَ عَیْنَکَ، فَإِنْ قَدَرْتَ أَنْ لا تَنْظُرَ إِلَى ثَوْبِ المَراةِ الَّتِی لا تَحِلُّ لَکَ فافْعَلْ؛ نباید به آنچه (زنی) که تعلق به تو ندارد خیره شوی؛ زیرا تا زمانی که چشم خود را نگاه داری، هرگز مرتکب زنا نمی شوی. پس (حتی) اگر می توانی به جامه زن نامحرم نگاه نکنی چنین کن» (تنبیه الخواطر : ۶۲/۱) از آنجا که احکام دو سویه است (مثلا: اگر در جایی به زن دستور پوشش می دهد به مرد هم می فرماید نگاه نکن) از این رو می توان از این روایت به دست آورد که زن نیز جامه خود را در معرض دید نامحرم قرار ندهد زیرا در آن شائبه تحریک و تهییج از طرف مرد وجود دارد.

باید توجه داشت؛ هرچه زن بیشتر احتیاط و رعایت نماید مسیر رشد و تعالی را برای خود هموار کرده و نیز با ایجاد آرامش در مردان جامعه، موجب استحکام خانواده ها خواهد شد.

ایا بین عفاف و حجاب رابطه ای وجود دارد؟

گروهی بر این باورند که بین حجاب و عفاف رابطه ای نیست؛ عفاف لازم است، اما حجاب لازم نیست و گاه همین مطلب با تمسک به حجاب و پوشش زنان بعضی از مناطق کشور، توجیه می شود که آن ها حجاب کامل ندارند، ولی عقیف هستند. همانطور که قبلا گفته شد؛ حجاب در کتاب های لغت به معنای پوشش، پرده و مانع آمده است. به نگهبان، حاجب می گویند؛ چون مانع ورود اغیار و بیگانگان در یک حریم و محیط خاص می گردد. بنابراین، حجاب و پوشش زن نیز به منزله یک حاجب و مانع در مقابل افراد نامحرم است که قصد نفوذ و تصرف در حریم ناموس دیگران را دارند. همین مفهوم منع و امتناع در ریشه لغوی عفت نیز وجود دارد. بنابراین، دو واژه ای «حجاب» و «عفت» در اصل معنای منع و امتناع مشترک می باشند. تفاوتی که بین منع و بازداری حجاب و عفت است، تفاوت بین ظاهر و باطن است. یعنی منع و بازداری در حجاب مربوط به ظاهر است، ولی منع و بازداری در عفت، مربوط به باطن و درون است چون عفت یک حالت درونی است. ولی با توجه به این که تأثیر ظاهر بر باطن و تأثیر باطن بر ظاهر، یکی از ویژگی های عمومی انسان است. بنابراین، بین حجاب و پوشش ظاهری و عفت و بازداری باطنی انسان، تأثیر و تأثر متقابل است؛ بدین ترتیب که هرچه حجاب و پوشش ظاهری بیش تر و بهتر باشد، این نوع حجاب در تقویت و پرورش روحیه باطنی و درونی عفت، تأثیر بیش تری دارد و بالعکس هر چه عفت درونی و باطنی بیش تر باشد باعث حجاب و پوشش ظاهری بیش تر و بهتر در مواجهه با نامحرم می گردد.

علاوه بر رابطه قبل، بین پوشش ظاهری و عفت باطنی، رابطه علامت و صاحب علامت نیز هست. به این معنا که مقدار حجاب ظاهری، نشانه ای از مرحله خاصی از عفت باطنی صاحب حجاب است. البته این مطلب به این معنا نیست که هر زنی که حجاب و

پوشش ظاهری داشت، لزوماً از همه مراتب عفت و پاکدامنی نیز برخوردار است. با توجه به همین نکته، پاسخ این اشکال و شبهه افرادی که برای ناکارآمد جلوه دادن حجاب و پوشش ظاهری، تخلفات بعضی از زنان با حجاب را بهانه قرار می‌دهند آشکار می‌گردد، زیرا مشکل این عده از زنان، ضعف در حجاب باطنی و فقدان ایمان و اعتقاد قوی به آثار مثبت حجاب و پوشش ظاهری است و این امر مبرهن است که حجاب اسلامی ابعادی گسترده دارد و یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین ابعاد آن، حجاب درونی و باطنی و ذهنی است که فرد را در مواجهه با گناه و فساد، از عقاید و ایمان راسخ درونی برخوردار می‌کند و اساساً این حجاب ذهنی و عقیدتی، به منزله سنگ بنای دیگر حجاب‌ها، از جمله حجاب و پوشش ظاهری است؛ زیرا افکار و عقاید انسان، شکل دهنده رفتارهای اوست. البته، همان‌گونه که حجاب و پوشش ظاهری، لزوماً به معنای برخورداری از همه مراتب عفاف نیست، عفاف بدون رعایت پوشش ظاهری نیز قابل تصور نیست. نمی‌توان زن یا مردی را که عریان یا نیمه عریان در انظار عمومی ظاهر می‌شود عقیف دانست. چرا که پوشش ظاهری یکی از علامت‌ها و نشانه‌های عفاف است و بین مقدار عفاف و حجاب، رابطه تأثیر و تأثر متقابل وجود دارد. بعضی نیز رابطه عفاف و حجاب را از نوع رابطه ریشه و میوه دانسته‌اند؛ با این تعبیر که حجاب، میوه عفاف و عفاف ریشه حجاب است. با این حال برخی افراد ممکن است حجاب ظاهری داشته باشند، ولی عفاف و طهارت باطنی را در خویش ایجاد نکرده باشند. این حجاب، تنها پوسته و ظاهری است. از سوی دیگر، افرادی ادعای عفاف کرده و با تعابیری، مثل «من قلب پاک دارم، خدا با قلب‌ها کار دارد»، خود را سرگرم می‌کنند؛ چنین انسان‌هایی باید در قاموس اندیشه خود این نکته اساسی را بنگارند که درون پاک، بیرونی پاک می‌پروراند و هرگز قلب پاک، موجب بارور شدن میوه ناپاک بی‌حجابی نخواهد شد. چنانکه در قرآن کریم آمده است: «وَ الْأَبْلُدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ يَأْذُنُ رَبِّهِ وَ الَّذِي حَبَّتْ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِيدًا؛ زمین پاک نیکو، گیاهش به اذن خدا نیکو برآید و زمین خشن ناپاک، بیرون نیورد جز گیاه اندک و کم ثمر.» (اعراف، ۵۷)

از مجموع این مباحث، به روشنی استفاده می‌شود که مراد از حجاب اسلامی، پوشش و حریم قائل شدن در معاشرت زنان با مردان نامحرم، در خلال رفتارهای مختلف آن‌ها، مثل نحوه پوشش، نگاه، حرف زدن و راه رفتن، توأم به عفاف است.

مواردی از آثار رعایت حجاب اسلامی به‌طور خلاصه: ۱. احترام به شخصیت زن، به واسطه رعایت حجاب؛ ۲. مصونیت ارتباطات زن با مردان غریبه؛ ۳. حفظ اعتقادات مذهبی برای افراد؛ ۴. حفظ عفت زن و جلوگیری از فساد و ناهنجاری؛ ۵. سلامت نسل جدید جامعه؛ ۶. پیشگیری از فساد اخلاقی؛ ۷. مبارزه با مظاهر بی‌دینی؛ ۸. حفظ کیان خانواده.

از این رو جامعه‌الزهراء علیها السلام به عنوان نهادی علمی آموزشی در سطح ملی و بین‌المللی و دارای سابقه درخشان با هدف احیای سنت‌های حوزوی و معرفی الگوی پوشش مطلوب و با لحاظ اقتضائات خاص این مجموعه در راستای برنامه‌های علمی آموزشی خود «دستورالعمل عفاف و حجاب» را تدوین نموده است.

دستورالعمل عفاف و حجاب جامعه‌الزهراء علیها السلام

در تدوین این دستورالعمل، علاوه بر آیات قرآن کریم، روایات و سیره نورانی معصومین علیهم السلام و فتاوی مراجع عظام تقلید به ویژه فتاوی مقام معظم رهبری علیه السلام از دستورالعمل‌های موجود در سایر مراکز حوزوی و مراکز علمی استفاده گردیده است و با الهام از لسان آیات قرآن کریم مبتنی بر ابعاد ایجابی حجاب مانند «وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ» (نور/۳۱) در کنار ابعاد سلبی مانند «وَلَا تَبْرُجْنَ تَبْرُجُ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ» (احزاب/۳۳) و «وَلَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ» (نور/۳۱) می‌باشد محتوا و ساختار این دستورالعمل نیز دارای دو بخش ایجابی و سلبی خواهد بود.

تعاریف برخی از اصطلاحات موجود در دستورالعمل

۱. فضاها و محیطهای جامعه الزهراء (ع): عبارت است از کلیه فضاها و محیطهای منسوب به جامعه.
۲. پوشش مطلوب جامعه الزهراء (ع): به سبک خاصی از پوشش اسلامی که مطابق با حدود شرعی، موازین اخلاقی، شؤون حوزوی و عرف روحانیت و اقتضائات منطقه‌ای و بین‌المللی باشد، اطلاق می‌گردد.
۳. زی طلبگی: مجموعه‌ای از آداب، سنن، ارزش‌ها و معیارهای ناظر به رفتار و ظاهر انسان مسلمان است که برگرفته از موازین شرع مقدس اسلام، سیره پیشوایان دینی، الگوهای اخلاقی تربیتی و اقتضائات روحانیت در حوزه‌های علمیه به ویژه حوزه علمیه قم می‌باشد.

اهداف دستورالعمل

۱. نهادینه‌سازی و توسعه ارزش‌های اسلامی، حوزوی و زی طلبگی، متناسب با اقتضائات جامعه؛
۲. ایجاد فضای معنوی برای تقویت ایمان، تقوا و ایجاد روحیه حیا، عفاف و پاکدامنی؛
۳. پیشگیری و مصون‌سازی طلاب از آسیب‌ها و موانع اخلاقی تربیتی؛
۴. معرفی و توسعه الگوی پوشش مطلوب اسلامی و حجاب برتر در عرصه ملی و فراملی با الهام‌گیری از سیره حضرت فاطمه زهرا (ع)؛
۵. حفظ حرمت و کرامت طلاب، اساتید و کارکنان جامعه؛
۶. ارائه الگوی نظام اداری مطلوب در محیط‌های رسمی با توجه به ضرورت ارتباط همکاران آقا و خانم در جامعه؛
۷. تعریف معیارها، استانداردها و سامان‌بخشی مقررات پوشش و ظواهر اسلامی در جامعه؛

ملاک‌ها و معیارهای پوشش و ظواهر اسلامی

۱. انطباق با حدود شرعی و موازین اخلاقی و معنوی؛
۲. انطباق با شؤون روحانیت، عرف حوزوی و زی طلبگی؛
۳. توجه به فرهنگ متشرعه و انتظارات اجتماعی متدینین در انتخاب رنگ و مدل؛
۴. عدم ترویج نمادهای جریان‌ها، احزاب و فرق انحرافی؛
۵. توجه به اصول روانشناختی، زیباشناختی و جنبه‌های نشاط و شادابی در طرح و شکل؛
۶. توجه به دوری از تبرج، عدم جذابیت و مهیج نبودن برای نامحرم.

الگوی پوشش و ظواهر اسلامی خواهران

رعایت حجاب کامل شامل چادر مشکی، مانتو و شلوار، جوراب ضخیم و مقنعه یا روسری که موها، سر و گردن را بپوشاند، بر اساس معیارهای تعریف شده در این دستورالعمل الزامی است.

تبصره: استفاده از انواع چادر در صورتی که ملاک‌های فقهی و عرف حوزوی حجاب برتر را نداشته باشد ممنوع می‌باشد.

پوشش و ظواهر اسلامی بانوان باید نمایانگر حیا، عفاف و وقار و ساده‌زیستی بانوی مسلمان و تأمین‌کننده امنیت اجتماعی بوده و به دور از هرگونه تبرج، جلب توجه و خودنمایی، تجمل‌گرایی، زندگی و مدگرایی باشد.

مصادیق پوشش و ظواهر غیرمجاز خواهران

۱. استفاده از چادر نازک، براق و مجلسی؛
۲. نمایان شدن مو از مقنعه به هر شکل و اندازه؛
۳. استفاده از لباس‌های نامناسب، یا رنگ‌های غیرمتعارف؛
۴. استفاده از پوشش نامناسب، مانند مانتوها و یا شلوارهای چسبان و کوتاه و رنگ‌های تند و زننده یا دارای زینت غیرمتعارف محیط حوزوی؛
۵. پوشیدن لباس‌های دارای تصاویر، نوشته‌ها و عبارات غیراخلاقی و خلاف هنجارهای اجتماعی و مراکز علمی و حوزوی و مروّج نمادهای فریق انحرافی، فرهنگ بیگانه و غیراسلامی، تبلیغاتی و تجاری، حساسیت‌زا نسبت به سایر ملیت‌ها و مذاهب و در بر دارنده شعارهای غیر مذهبی، قومی و نژادی؛
۶. استفاده از لباس‌هایی که مروّج تجمل‌گرایی، مدگرایی و پوشیدن لباس شهرت که موجب جلب توجه مردم و انگشت‌نما شدن می‌گردد؛
۷. بیرون گذاشتن مقنعه و روسری از چادر در مورد رنگ‌هایی که جلب توجه می‌نماید؛
۸. آرایش در جامعه و محل‌هایی که احتمال رفت و آمد با نامحرم وجود دارد؛
۹. جمع نمودن و برجسته نمودن موها زیر مقنعه یا روسری به گونه‌ای که از حد معمول و متداول تجاوز نماید؛
۱۰. استفاده از کفش‌های پاشنه بلند نامتعارف، مجلسی، دارای رنگ‌های تند و زننده، چکمه‌های بلند در محیط‌های عمومی و مراکز و فضاهای مرتبط با جامعه؛
۱۱. استفاده از جوراب نازک یا رنگ‌های روشن و زننده؛
۱۲. بلند بودن بیش از حد معمول ناخن و استفاده از ناخن مصنوعی یا طرح‌های هنری روی ناخن و لاک زدن؛
۱۳. استفاده از طلا و جواهرات آشکار و نمایان (به استثنای حلقه ازدواج) و زیورآلات غیرمعمول مانند زنجیر پا، نگین‌های روی دندان و بینی، آفتابگیرها و عینک‌های فانتزی؛
۱۴. استفاده از لباس‌های راحتی در محیط‌های رسمی آموزشی؛
۱۵. استفاده از عطر، ادکلن و خوشبوکننده‌ها در محیط‌هایی که با نامحرم سر و کار دارند که توجه افراد را جلب کند؛
۱۶. استفاده از کیف با تزئینات، آویزها، تصاویر غیرمتعارف و نامناسب و یا کلمات نامأنوس و آرم‌های مروّج گروه‌های اجتماعی و یا انحرافی خاص؛
۱۷. بیرون ماندن مچ دست و پا از لباس در مقابل نامحرم؛
۱۸. استفاده از لباس‌های کوتاه، چسبان و نامناسب در حجرات و محیط‌های خوابگاهی.

نکات الزامی در تعاملات اداری، آموزشی، خدماتی، اردوها، مسافرت‌ها و ... بین آقایان و خانم‌ها، که باید مراعات شود:

۱. در مکالمات حضوری، تلفنی و پیام‌ها، مطالب طرفین، متین، مؤدبانه و کوتاه باشد و از به‌کارگیری واژه‌های نامناسب پرهیز شود.
۲. در جلسات مشترک بین برادران و خواهران، نشستن افراد به گونه‌ای باشد که حریم‌ها و شئون اسلامی مراعات گردد.
۳. پرده حائل بین اساتید آقا و خواهران در کلاس ضروری است.
۴. در نگاه‌ها طبق دستور قرآن کریم طرفین باید نسبت به یکدیگر از نگاه مستقیم پرهیزند.

۵. تمامی افرادی که به هر نحو، با یکدیگر محرم هستند و در جامعه تردد دارند باید نسبت به محیط جمعی حدود را مراعات نمایند.

احکام فقهی حجاب و پوشش

حضرت آیت الله خامنه‌ای علیه السلام: آیا جنایتی از این بزرگ‌تر نسبت به زن هست که زن را با آرایش، مد و جلوه‌گری زیورآلات سرگرم کند و از او به عنوان یک ابزار و وسیله استفاده کنند؟ امروز سر و سینه را از زیورآلات پر کردن و آرایش و مد و لباس را بت قرار دادن، برای زن انقلابی مسلمان ننگ است، چادر بهترین نوع حجاب و نشانه‌ی ملی ماست.

احکام حجاب بر اساس فتاوی آیت الله العظمی خامنه‌ای علیه السلام

سؤال: آیا حجاب از ضروریات دین است؟ حکم کسانی که به آن بی‌اعتنایی می‌کنند چیست؟ اصل حجاب ضروری دین محسوب می‌شود، ولی بعضی از فروع آن ممکن است ضروری نباشد و بی‌اعتنایی به اصل حجاب و عدم رعایت آن معصیت و گناه است.

سؤال: پوشیدن جوراب نازک و بدن‌نما برای خانم‌ها در بیرون از منزل و انظار نامحرمان چه صورت دارد؟ و بیرون گذاشتن موهای سر از چادر و مقنعه توسط خانم‌ها در دید نامحرمان چگونه است؟ پوشانیدن بدن از نامحرمان بر زن واجب است و چنین جوراب‌هایی برای حجاب شرعی واجب کفایت نمی‌کند و پوشیدن تمام موی سر در برابر نامحرمان واجب است.

سؤال: آرایش زنان در خیابان‌ها و بیرون گذاشتن مقداری از موها و پوشیدن جوراب بدن‌نما و لباس‌های محرک چه صورت دارد؟ بر زن واجب است تمام بدن و موی و زینت خود را از نامحرم بپوشاند.

سؤال: عده‌ای همراه با تبلیغات فرهنگی دشمن، در روزنامه‌ها و سخنرانی‌هایشان می‌گویند: چادر مشکی برای بانوان مکروه است و باید پوشش جدید، مانند مانتو و کت و دامن با رنگ‌های متنوع، جایگزین چادر مشکی شود. آیا چنین حرف و اقدامی صحیح است یا نه؟ خواهشمند است نظر شریف‌تان را مرقوم فرمایید. این صحبت صحیح نیست، و بهترین حجاب، پوشش چادر است، و چادر سیاه هم بی‌اشکال است و کراهت ندارد.

سؤال: حکم پوشیدن لباس‌هایی که عکس یا علامت مربوط به کشورهای غربی روی آن نقش بسته است چیست؟ استفاده از این‌گونه لباس‌ها که ترویج فرهنگ غیر مسلمین مهاجم بر مسلمین است، اشکال دارد.

سؤال: مشاهده می‌شود که بعضی از افراد در مجالس عقد و عروسی و عده‌ای در انظار عمومی، اقدام به نصب کراوات و پاپیون بر روی پیراهن خود می‌نمایند، حکم شرعی استفاده از لوازم مذکور چیست؟ بستن کراوات و پاپیون چون تقلید و ترویج از فرهنگ مهاجم غیرمسلمین است جایز نیست.

سؤال: الف) برخورد زن همراه با چهره‌ی خندان و متبسم با مردان نامحرم هنگام خرید از مغازه‌ها و سایر برخوردها چه صورت دارد؟ **ب)** خندیدن زنان و دختران با صدای بلند در خیابان و یا انجام برخی حرکات دیگر که موجب جلب توجه نامحرم می‌شود چگونه است؟ **الف)** صحبت کردن و خندیدن با نامحرم اگر موجب مفسده^۱ باشد جایز نیست. **ب)** از هر کاری که موجب جلب توجه نامحرم می‌شود باید پرهیز نمود.

سؤال: برخی در مورد مسائل زنان اظهار نظرهای نامناسبی را ابراز می‌کنند، مانند بحث دوچرخه‌سواری یا ورزش بانوان، یا در مورد حجاب اظهار می‌دارند که به نظر ما کُت و دامن جهت حجاب کفایت می‌کند. نظر حضرت‌عالی در این زمینه‌ها چیست؟ اظهار نظر در مسائل دینی و احکام شرعی بر کسانی که صاحب نظر نیستند جایز نیست؛ و بر مؤمنین واجب است در تمام احکام دینی به مراجع بزرگوار تقلید و اسلام‌شناسان مورد وثوق و اعتماد مراجعه نمایند.

سؤال: در صورتی که زن می‌داند مرد نامحرم به قصد لذت به صورت و دست‌های معمولی زینت نشده‌ی او نگاه می‌کند، در این فرض پوشاندن صورت و دست‌ها لازم است یا نه؟ در فرض مذکور باید حتی وجه و کفین خود را هم بپوشاند .

سؤال: حکم فقهی پوشاندن زیر چانه و کف و روی پا در برابر نامحرم برای بانوان چیست؟ واجب است آن‌ها را از نامحرم بپوشانند. (همه‌ی مراجع)

سؤال: با توجه به این‌که در عرف عشایر و مردم پاکستان و یا برخی از روستائیان و اعراب پوشیدن جوراب مرسوم نیست اگر عروس خانواده (و یا افرادی مانند آن) که در جمع آن‌ها زندگی می‌کند بخواهد تمام مدت شبانه روز (به جز ساعات خواب) جوراب بپوشد، علاوه بر مشکلات جسمی (گرمای هوا و ...) آن را امری ناپسند می‌دانند. لطفاً بفرمایید الف) آیا چنین اشخاصی می‌توانند از قاعده «لا حرج» پوشش پا استفاده کنند؟ ب) آیا می‌توانند در این مسأله به مرجع دیگری عدول نمایند؟ الف) برای زنان پوشیدن پا از نامحرم واجب است و آنچه در سؤال ذکر شده مجوز ترک واجب نیست. بلی لازم نیست پوشش مذکور حتماً با جوراب باشد. ب) عدول از مجتهد زنده به مجتهد دیگر بنابر احتیاط واجب جایز نیست مگر این‌که اعلم یا محتمل الاعلمیت باشد.

حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای علیه السلام در پاسخ به این سؤال که: نظر کردن به صورت و دست‌های زن نامحرم چه صورت دارد و آیا پوشاندن پاها در برابر نامحرم لازم است؟، فرمودند: در فرض سؤال اگر نظر همراه با ریبه و لذت باشد و یا صورت و دست‌ها دارای آرایش و زینت باشد جایز نیست. پوشاندن پا در برابر نامحرم لازم است.

سؤال: حکم پوشش زن در مقابل کودک نابالغ چیست؟ اگر خوب و بد را بفهمد و احتمال می‌دهد که نگاهش به بدن زن موجب تحریک شهوتش - کودک نابالغ - شود بنابر احتیاط واجب باید بدن و موی خود را از او بپوشاند.

سؤال: آیا زن باید چهره آرایش کرده خود را نامحرم بپوشاند؟ آری باید از نامحرم بپوشاند.

سؤال: آیا پوشیدن کفش‌های صدادار برای بانوان اشکال دارد؟ اگر باعث جلب توجه مرد نامحرم و مفسده شود پوشیدن آن اشکال دارد. (همه مراجع)

۱. مقصود از مفسده این است که شما باعث به گناه افتادن دیگران و رهگذران باشید و فکر و ذهن آنان را به سوی شهوت‌رانی بکشاند و باعث آلودگی افکار آنان بشود.

مقدار واجب پوشش زن در مقابل نامحرم به فتوای مراجع معظم تقلید

پوشیدن تمام بدن بر زنان واجب است. به استثناء وجه (قرص صورت - شامل زیر چانه نمی شود) و کفین (دو دست از مچ به پایین)، (با ۵ شرط)؛ بلی بهتر و احتیاط مستحب پوشش وجه و کفین برای بانوان است. (امام راحل قدس سرته، مقام معظم رهبری، آیات عظام علیهم السلام سیستانی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، وحید خراسانی)

اما ۵ شرط: ۱) این زن قصد سوء نداشته باشد. ۲) خوف به گناه افتادن نسبت به خودش را نداشته باشد. ۳) موجب فتنه نوعیه یا فتنه عامه نشود. (برای نوع یا عموم مردم مفسده داشته باشد). ۴) زینت‌هایی که پوشش‌اش واجب است را این چهره نداشته باشد. ۵) اگر می‌داند نامحرمی با قصد به چهره‌اش نگاه می‌کند، لازم است بپوشاند (البته شرط پنجم را آیت الله سیستانی علیه السلام لازم نمی‌دانند)

با توجه به شرایط فوق، پوشش وجه و کفین لازم نیست ولی اگر یکی از شرایط فوق الذکر نباشد، پوشش واجب است.

پوشیدن تمام بدن بر زنان واجب است. و بنابر احتیاط واجب، پوشیدن وجه و کفین هم بنابر احتیاط، واجب است.

شایان ذکر است به فتوای تمام مراجع پوشاندن پا حتی انگشتان لازم است. (آیات عظام: خوبی، بهجت، گلپایگانی، اراکی علیه السلام، صافی گلپایگانی علیه السلام)

نکته: آیت‌الله مکارم شیرازی علیه السلام پوشش کف و روی پا را لازم نمی‌دانستند که مدتی قبل از این فتوا عدول کرده و در حال حاضر احتیاط واجب در پوشش دارند.

- حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین فلاحزاده - عضو دفتر استفتائات حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای علیه السلام و رئیس مرکز موضوع‌شناسی احکام فقهی - به پرتکرارترین سؤالات مطابق با فتاوی حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای علیه السلام پاسخ داده است که بیشتر موارد آن ذکر می‌شود:

سؤال: دختری در بیرون از منزل چادری است و حجاب کامل دارد اما در داخل منزل و در مقابل نامحرم‌های فامیل لباس‌هایی می‌پوشد که حجابش کامل نیست یا حجم بدنش مشخص است. حکم این کار چیست و آیا تفاوتی بین نامحرم‌های فامیل و غریبه وجود دارد؟ تفاوتی بین نامحرم‌ها وجود ندارد و نامحرم نامحرم است؛ ممکن است در معاشرت مسائلی وجود داشته باشد؛ مثلاً این - که یک خانم وقتی شوهر خواهرش به منزل‌شان می‌آید، با حفظ حجاب کامل، با او سر یک سفره می‌نشیند و غذا می‌خورد، اما با نامحرم غریبه سر یک سفره نمی‌نشیند. اما این که آیا محرم و نامحرم درجه‌بندی دارد و یکی بیشتر نامحرم است آن یکی کمتر، خیر.

سؤال: خانم‌هایی که موی بلند دارند و موی خود را در زیر روسری یا چادر در پشت سرشان می‌بندند به گونه‌ای که یک برآمدگی زیر روسری یا چادر ایجاد می‌شود، این مسئله شرعاً چه حکمی دارد؟ اگر این وضع به گونه‌ای باشد که جلب توجه نامحرم کند یا خانم انگشت‌نما شود و شکل و شمایل خاصی پیدا کند حرام است اما اگر در آن حد نباشد اشکالی ندارد.

سؤال: آیا استفاده‌ی نوع خاصی از حجاب با رنگ‌های متنوع جهت جذب دیگران به مقوله‌ی حجاب جایز است؟ استفاده از رنگ‌های متنوع اگر به گونه‌ای باشد که موجب جلب توجه نامحرم شده به طوری که خانم انگشت‌نما شود جایز نیست. درست است که برخی قصد خیر دارند و می‌خواهند حجاب تمیز و شیک داشته باشند و مرتب باشند و با این کار دیگران را جذب کنند تا حجاب

ترویج پیدا کند، اما باید به این نکته توجه داشته باشند طوری نشود که در نگاه دیگران حتی بین خانمها انگشت نما شوند؛ یا موجب جلب توجه نامحرم شوند که در این دو صورت جایز نیست. اما اگر این گونه نیست و حجابشان عادی است و دیگران هم جذب این حجاب می شوند، قطعاً اشکالی ندارد.

سؤال: آرایش کردن زنان و ظاهر شدن در مقابل نامحرم چه حکمی دارد؟ اگر خانمی آرایش داشته باشد، باید آرایشش را از نگاه نامحرم بپوشاند. اگر او آرایش کند به قصد این که نامحرم ببیند، این کار حرام است؛ اگر عمداً در نگاه نامحرم چهره‌ی آرایش شده‌اش را نپوشاند آن نیز حرام است؛ مواردی هم که در بحث پوشش خانمها استثنا شده (گردی صورت و دستها تا مچ) در صورتی است که آرایش و زینتی نداشته باشند.

سؤال: استفاده از عطر و ادکلن برای خانمها چه حکمی دارد؟ استفاده از عطر و ادکلن اگر برای شوهر یا حضور در مجلس زنانه یا در جمع محرمها باشد اشکالی ندارد اما عطر و ادکلنی که موجب توجه نامحرم شود یا ممکن است نامحرم استشمام کند و تحریک شود حرام است.

سؤال: حکم پوشیدن ساپورت و شلوار لی یا شلوار جین و روسری و کفش رنگی و مانتوی کوتاه در زیر چادر چیست؟ برای پوشش شرایطی ذکر شده از جمله این که برجستگی‌های بدن مشخص نباشد. در مورد ساپورت، این گونه است که تمام هندسه‌ی بدن مشخص است؛ بنابراین حجاب کاملی نیست اما نسبت به نوع‌های رنگی شلوار جین و لی، اگر زیر چادر باشد و پیدا نباشد، حکم خاصی ندارد؛ به فرض این که پیدا هم باشد اگر به قدری چسبان نباشد که هندسه‌ی بدن مشخص باشد - یعنی یک مقداری گشاد باشد که برجستگی بدن مشخص نباشد - و اینکه رنگش به گونه‌ای نباشد که فرد انگشت نما شود و به اصطلاح لباس شهرت نباشد، اشکالی ندارد.

سؤال: حکم پوشش برای ابروی برداشته شده یا رنگ شده‌ی خانمها چیست؟ اگر در حدی است که عرفاً می گویند آرایش یا رنگ کرده و یا ابرو برداشته باید از نگاه نامحرم بپوشاند، اما اگر نه مختصر است که عرفاً نمی گویند آرایش کرده، پوشاندنش واجب نیست.

سؤال: در استفاده از لباس های تنگ و چسبان چه معیارهایی باید رعایت شود؟ به طور کلی لباس نباید به قدری چسبان باشد که حجم و هندسه‌ی بدن مشخص شده و یا موجب جلب توجه نامحرم یا انگشت نما شدن شود.

سؤال: آیا پوشیدن جوراب نازک برای خانمها به طوری که پا در مقابل نامحرم مشخص باشد جایز است؟ از جمله شرایط پوشش و لباس این است که بدن نما و نازک نباشد که پوست بدن پیدا باشد. بنابراین پا باید از نگاه نامحرم پوشانده شود، اگر خانمی جوراب نازک بپوشد که پا دیده شود، حجابش کامل نیست و جوراب باید در حدی باشد که پا پیدا نباشد.

سؤال: چه نوع پوششی از حیث رنگ، جنس و نوع برای خانمها در مقابل نامحرم اشکال دارد؟ به طور کلی اگر لباس به گونه‌ای باشد که فرد را در نگاه دیگران انگشت نما نموده و یا جلب توجه نامحرم کند - حتی در کیفیت پوشیدن - پوشیدن آن جایز نیست. در پوشش بیرون شرایطی برای لباس گفته اند: این که بدن را به مقدار کامل بپوشاند، خیلی نازک نبوده و بدن نما نباشد، از نظر حجم طوری باشد که برجستگی‌ها و برآمدگی‌های بدن را بپوشاند، خیلی تنگ و چسبان نباشد و همچنین این لباس مروج فرهنگ ابتذال و یا فرهنگ دشمنان نباشد. یعنی خودتان استقلال داشته باشید.

سؤال: آیا بلند بودن ناخن خانمها جایز است؟ بلند بودن ناخن خانمها اشکال ندارد اما به شرط این که غیر متعارف نباشد که انگشت نما شوند.

سؤال: آیا از نظر شرعی فرقی بین آرایش کم و زیاد وجود دارد؟ فرقی بین آرایش کم و زیاد نیست اگر خانم کاری کرده که عرفاً می گویند آرایش کرده مثلاً ابروها یا چشم را مداد کشیده یا رژ لب زده است و مقابل نامحرم نپوشانده است حرام است. اما اگر در حدی نیست که عرفاً بگویند آرایش کرده مثلاً کرمی زده و کمی زیباتر شده است پوشاندنش از نگاه نامحرم واجب نیست.

احکام ارتباط با نامحرم در فضای مجازی از دیدگاه چند تن از مراجع عظام تقلید

یکی از اموری که بین جوانان متداول شده و آن را عیب نمی دانند و در بسیاری از موارد گناه و یا زمینه ساز گناه می شود چت، با نامحرم است که فتنه ای بزرگ در پشت آن نهفته است. باید گفت؛ هیچ ایرادی ندارد که زن و یا مرد مسلمانی از اینترنت استفاده کنند و در اثنای آن وارد شبکه چت مانند پالتاک و یا شبیه آن (برای استفاده از اینترنت) شوند ولی سزاوار است؛ بر اساس وظیفه مسلمانی، حد و حدود شرعی آن را بیاموزند تا دچار معصیت نشوند. لذا در این مورد به فتوای چند تن از مراجع تقلید بزرگوار اشاره می شود.

استفتاء حضرت آیت الله خامنه ای (ع) درباره چت کردن با نامحرم

سؤال: نظر جنابعالی در مورد چت کردن دختر و پسر چیست؟ با توجه به مفاسدی که غالباً بر آن مترتب است، جایز نیست.

فتاوی آیت الله فاضل لنکرانی (ع) در مورد ارتباط با نامحرم در فضای مجازی

سؤال: آیا با غیر هم جنس چت کردن اشکالی دارد؟ چت کردن فی نفسه اشکالی ندارد ولی ارتباط با نامحرم اگر با قصد شهوت و یا ترس افتادن به حرام باشد و یا باعث مفسده شود جایز نبوده و حرام است، در غیر این صورت اشکال ندارد. البته در این زمینه باید بدانید که بسیار بعید است دو جوان بتوانند از شهوت یا ریه به دور بوده یا به دور بمانند. در روایت است که؛ امیرالمؤمنین (ع) به همه سلام می کرده اند، به جز زنان جوان؛ و می فرموده اند که از خطرش می ترسم. (نقل به مضمون) این سنت علوی، به خاطر آن است که اهمیت و لزوم احتیاط در این مسئله را نشان دهد.

روابط زن و مرد نامحرم از طریق پست الکترونیکی (بر اساس فتوای آیت الله العظمی مکارم شیرازی (ع))

سؤال: لطفاً بفرمایید ارتباط از طریق پست الکترونیکی (ایمیل) در مورد شعر و شاعری و ادبیات و مذهب و سیاست و خانواده و موضوعاتی از این قبیل بین زن و مرد و غیره چه صورتی دارد؟ بین نامحرمها جایز نیست.

حکم گفتگو و رابطه با نامحرم (بر اساس فتاوی مرجع تقلید آیه الله صافی گلپایگانی (ع))

سؤال: باسلام! نزدیک یک سالی هست که در دنیای مجازی با دختری، هر چند گذرا و کوتاه، هم کلام هستیم. بعد از این فاصله ی زمانی علاقه ای در من ایجاد شده و می خواهم رابطه مان برای آشنایی، بیشتر شود. ولی نمی دانم در آخر منجر به ازدواج خواهد شد یا نه. ولی چون به این دختر علاقمند شدم. می خواهم همچنان این روابط را ادامه دهم. ولی از نظر این دختر خانم، حتی این رابطه مجازی به این صورت فعلی که داریم مشکل شرعی دارد. سؤال این است که؛ آیا می توانیم این رابطه را ادامه دهیم یا باید قطع رابطه کنیم؟ آیا این رابطه از نظر شرعی اشکالی دارد؟ نکته: این که من و این خانم به مسائل اعتقادی و اخلاقی پایبندی زیادی داریم.

جواب: سلام علیکم؛ عقل و ایمان این دختر که به اشکال شرعی در این ارتباط اشاره کرده قابل تحسین هست و البته به ایشان هم، این اشکال وارد هست که چرا با این زکات و هوشیاری به چنین رابطه‌ای تن داده است و خود را در معرض نامحرم قرار داده است!!! کسانی که به مسائل اعتقادی و اخلاقی پای بند هستند باید بدانند که رابطه با نامحرم شرعاً جایز نیست و قطع رابطه و گناه واجب هست. یا حق.

سؤال: از پاسخی که دادید ممنونم. با این پاسخی که شما دادید. یعنی هر نوع صبحتی که به نظر غیر ضروری باشد. حتی در دنیای مجازی. اشکال شرعی دارد؟ یعنی اگر این ارتباط صرفاً گذرا باشد و هیچ احساس و علاقه‌ای هم در بین نباشد. و فقط برای پرکردن اوقات بیکاری باشد. باز هم اشکال دارد؟

جواب: البته قبول داریم که واقعاً هر کس به هم‌دم، برای پر کردن اوقات و درد دل و گذران زندگی و تخلیه روحی نیاز دارد ولی باید هم جنس پیدا کند نه جنس مخالف! زیرا کسی که دختر یا خواهر کسی را برای این منظورها انتخاب کند، حتماً اجازه نمی‌دهد کسی دختر یا خواهرش را به این منظورها انتخاب کند.

سؤال: این که می‌فرمایید. نباید دختر یا خواهر دیگری رو برای صحبت انتخاب کرد، درست است. ولی خود این خانم هم قبول می‌کنند که در بسیاری از مواقع خودشان به بنده پیام می‌دادند و صحبت می‌کردیم. من هیچ‌وقت با نیت بد با این خانم رابطه و حرف زدن رو ادامه ندادم. به نظر شما اگر این تخلیه‌ی روحی صرفاً با جنس مخالف ارضا شود مشکلی دارد؟ یعنی ما تمام چارچوب‌های اخلاقی و شرعی را رعایت می‌کنیم. و فقط در ساعات کوتاهی از روز فقط در دنیای مجازی هم کلام هستیم. اگر این حرف زدن‌ها فقط جنبه‌ی گذران اوقات و تخلیه‌ی روحی با جنس مخالف باشد. اشکال دارد؟

جواب: پسر؛ این اسلام هست که از گفتگو با نامحرم مؤمنین را پرهیز می‌دهد و به آنان در آلوده شدن به گفتگو با نامحرم اخطار می‌دهد. آقا امیرالمؤمنین علی علیه السلام می‌فرماید: اختلاط و گفتگو با نامحرم سبب نزول بلا و بدبختی خواهد شد، و دل‌ها را منحرف می‌سازد. و آقا امام باقر علیه السلام می‌فرماید: سخن گفتن با نامحرم، از دام‌های شیطان است. و آقا امام صادق علیه السلام می‌فرماید: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمان داده بود که؛ زن با نامحرم بیش از پنج کلمه - که آن هم در موضوعات ضروری باشد - سخن نگوید. پس می‌بینید که دین ارتباط با نامحرم را صلاح نمی‌داند و قطعاً و حتماً ارتباط با نامحرم موجب انحراف دل و اولین گام شیطان برای منزوی شدن از دین و ایمان و تقوی هست. یا حق.

برخی از استفتاءات مراجع عظام تقلید درباره ضرورت حجاب و عفاف

سؤال: آیا حجاب از ضروریات دین است؟ حکم کسانی که به آن بی‌اعتنایی می‌کنند، چیست؟

آیت الله خامنه‌ای علیه السلام: اصل حجاب، ضروری دین محسوب است و بی‌اعتنایی به اصل حجاب و عدم رعایت آن معصیت و گناه است.

آیت الله صافی گلپایگانی علیه السلام: اصل وجوب حجاب فی الجمله از ضروریات اسلام است و منکر آن مرتد است ولی بی‌اعتنایی به آن، با عدم انکار وجوب آن، فسق است.

ایا من محجبه ام؟

مدرسه علمیه صالحات (تمام وقت روزانه)

دفترچه سعادت

آیت الله تبریزی رحمته الله علیه: اصل حجاب برای زنان از ضروریات دین است و حکم کسانی که به آن بی‌اعتنایی نمایند حکم بی‌اعتنایی به سایر تکالیف دینی است.

آیت الله سیستانی رحمته الله علیه: اصل حجاب از مسلمات شریعت است و در قرآن آمده است ولی کسانی که توجه به وضوح آن ندارند، انکار آن‌ها مستلزم انکار نبوت نیست و بی‌اعتنایی، عملی گناه است.

آیت الله مکارم شیرازی رحمته الله علیه: آری حجاب از ضروریات دین است ولی انکار آن برای کسانی که از ضروری بودن آن آگاهی ندارند، موجب ارتداد نمی‌شود.

آیت الله بهجت رحمته الله علیه: بی‌اعتنایی به حجاب گناه است و داشتن حجاب واجب است.

سؤال: امروز حرکت خزنده‌ای بر علیه چادر که یک حجاب ملی و سنتی است آغاز شده است، خواهشمندیم نظر مبارک را در این مورد مرقوم فرمایید.

آیت الله فاضل لنکرانی رحمته الله علیه: سزاوار است خانم‌ها از چادر استفاده کنند چون چادر در کشور اسلامی ایران از مظاهر و شعائر اسلام می‌باشد و با حفظ این شعار سعی کنند بانوان محترم، حرکت مورد سؤال را خنثی کنند.

آیت الله صافی گلپایگانی رحمته الله علیه: چادر بهترین پوشش برای خانم‌ها است، چون تمامی مفاصل بدن را می‌پوشاند. خانم‌های مسلمان باید آداب و سنن اسلامی را در لباس پوشیدن مراعات کنند و از تجدّدگرایی مضرّ پرهیز کنند.

آیت الله بهجت رحمته الله علیه: چادر حجاب پسندیده است.

آیت الله سیستانی رحمته الله علیه: چادر حجاب بهتر است و سزاوار نیست زنهاى مؤمن بدون چادر خارج شوند.

آیت الله مکارم شیرازی رحمته الله علیه: حجاب یکی از قوانین مسلم اسلام است و اساس آن، پوشاندن بدن و موها غیر از صورت و دست‌ها تا مچ است ولی بی‌شک، چادر حجاب برتر است.

آیت الله تبریزی رحمته الله علیه: پوشیدن بدن بر زن واجب، و بهترین نوع پوشش واجب، همان چادر مشکی است که زن‌های مؤمنه خود را با آن می‌پوشاند.

سؤال: عده‌ای همراه با تبلیغات فرهنگی دشمن در روزنامه‌ها و سخنرانی‌هایشان می‌گویند چادر مشکی برای بانوان مکروه است و باید پوشش جدید مانند ماتتو و کت و دامن با رنگ‌های متنوع جایگزین چادر مشکی شود؛ آیا چنین حرف و اقدامی صحیح است یا خیر؟

آیت الله خامنه‌ای رحمته الله علیه: این صحبت صحیح نیست و بهترین حجاب پوشش چادر است و چادر سیاه هم بی‌اشکال است و کراهت ندارد.

آیت الله تبریزی رحمته الله علیه: زن باید بدن خود را در غیر وجه و کفین، از نامحرم بیپوشاند و نیز باید زینت خود را بیپوشاند و لباسی که زینت حساب می‌شود باید آن را هم بیپوشاند و با چادر بهتر می‌تواند بدن و زینت را بیپوشاند و چادر سیاه مثل عبای سیاه کراهت ندارد.

آیت الله بهجت رحمته الله علیه: این اقدام باطل است.

آیت الله صافی گلپایگانی رحمته الله علیه: نظر مذکور صحیح نیست و مفسد بسیار دارد. متأسفانه در این زمان عده‌ای اصرار بر آشکار شدن مفاذن زن و خروج او از ستر و عفاف که حفاظ شخصیت و ارزش و متانت اوست، دارند؛ مع‌الاسف می‌خواهند این امر را اسلامی جلوه دهند، در حالی که اسلامی نیست.

آیت الله فاضل لنکرانی رحمته الله علیه: چادر مشکی بهترین نوع حجاب است و پوشیدن لباس‌هایی که جلب توجه کند، حرام است.

آیت الله مکارم شیرازی رحمته الله علیه: با توجه به این که در حال حاضر رنگ مشکی برای حفظ پوشش زنان بهتر است، کراهت آن ثابت نیست.

۴- الف) پوشیدن جوراب نازک و بدن‌نما برای خانم‌ها در بیرون از منزل و انظار نامحرم‌ان چه صورتی دارد؟

آیت الله خامنه‌ای رحمته الله علیه: پوشیدن بدن از نامحرم‌ان بر زن واجب است و چنین جوراب‌هایی برای حجاب شرعی واجب کفایت نمی‌کند.

ج) پوشیدن جوراب نازک برای خانم‌ها در مقابل نامحرم چه صورتی دارد؟ آیا با پای بدون جوراب، حضور در مقابل نامحرم جایز است؟

آیت الله خامنه‌ای رحمته الله علیه: جوراب نازک اگر به‌گونه‌ای باشد که جوراب محسوب نمی‌شود، حضور با چنین جورابی در حضور نامحرم جایز نیست.

آیت الله بهجت رحمته الله علیه: خیر، جایز نیست.

آیت الله مکارم شیرازی رحمته الله علیه: الف) اگر به قدری نازک باشد که پای آن‌ها معلوم باشد برای پوشیدن کافی نیست. ب) سزاوار است کف و روی پای خود را نیز بپوشاند.

آیت الله صافی گلپایگانی رحمته الله علیه: هیچ یک از دو مورد جایز نیست.

آیت الله سیستانی رحمته الله علیه: جایز نیست.

آیت الله سبحانی رحمته الله علیه: جایز نیست.

سؤال: در صورتی که زن می‌داند مرد نامحرم به قصد لذت به صورت و دست‌های معمولی زینت نشده او نگاه می‌کند، در این فرض پوشاندن صورت و دست‌ها لازم است یا خیر؟

آیت الله خامنه‌ای رحمته الله علیه: در فرض مذکور، باید حتی وجه و کفین خود را هم بپوشاند.

آیت الله بهجت رحمته الله علیه: پوشاندن دست و صورت مطلقاً بنا بر احتیاط، لازم است.

آیت الله تبریزی رحمته: بلی در این صورت بنا بر احتیاط، پوشاندن لازم است.

آیت الله صافی گلپایگانی رحمته: دست و صورت بنا بر احتیاط واجب باید پوشیده شود.

آیت الله فاضل لنکرانی رحمته: بلی پوشاندن آن لازم است.

سؤال: الف) پوشیدن مانتوهای کوتاه، تنگ و رنگارنگ با رنگ‌های روشن که جلب نظر نامحرم را می‌کند چه صورت دارد؟ متأسفانه در برخی شهرها، آموزش و پرورش، پوشیدن مانتوهای با رنگ روشن را توصیه می‌کند.

آیت الله بهجت رحمته: هر چه جلب نظر نامحرم کند، جایز نیست.

آیت الله صافی گلپایگانی رحمته: با فرض این که نظر نامحرم را جلب کند در مَرَأ و منظر نامحرم جایز نیست.

آیت الله تبریزی رحمته: چنانچه زن لباسی بپوشد که زینت حساب شود، باید آن لباس را هم از نامحرم بپوشاند.

آیت الله سیستانی رحمته: لازم است که آن را از نامحرم بپوشانند.

آیت الله مکارم شیرازی رحمته: در صورتی که تنگ و چسبان و زینتی نباشد و تمام بدن زن به جز گردی صورت و دست‌ها تا میچ پوشیده باشد، اشکالی ندارد ولی چادر حجاب برتر است.

ب) پوشیدن مانتوهای تنگ و کوتاه توسط زنان که حجم بدن آن‌ها پیداست، از نظر شرعی چه صورتی دارد؟

آیت الله خامنه‌ای رحمته: اگر موجب جلب توجه نامحرم یا باعث فساد و ارتکاب حرام گردد جایز نیست.

آیت الله بهجت رحمته: اگر موجب ریبه باشد حرام است.

آیت الله مکارم شیرازی رحمته: جایز نیست.

آیت الله صافی گلپایگانی رحمته: پوشیدن مانتو به نحو متعارف امروز کافی نیست علاوه بر این که مانتو مفاتن بدن و برجستگی‌های آن را نمی‌پوشاند و در انظار اجانب، مَعْرَضِیَّت برای فساد دارد و صورت و دست هم پوشیده نمی‌شود و بهترین پوشش، چادر است که تمام مفاتن بدن را از نظر نامحرم حفظ می‌کند.

آیت الله سیستانی رحمته: پوشاندن آن از نامحرم لازم است.

آیت الله سبحانی رحمته: حجم بدن زن باید پوشیده باشد.

سؤال: حضور زنان در کوچه و بازار، بدون وجود ضرورت و سر و کار داشتن بیش از حد با نامحرم چگونه است؟

آیت الله فاضل لنکرانی رحمته: مناسب نیست، بلکه در بعضی موارد جایز نیست.

آیت الله صافی گلپایگانی رحمته‌الله: خلاف سنن اسلامی و التزام به عفت و پرهیز از اختلاط با بیگانه است.

آیت الله تبریزی رحمته‌الله: مقتضای عفت آن است که از صحبت با نامحرم در غیر موارد حاجت پرهیز نماید و نیز در کوچه و بازار در صورتی که در معرض نگاه نامحرم باشد به غیر از مقدار حاجت و ضرورت مکث ننماید.

آیت الله بهجت رحمته‌الله: جواز و عدم جواز، دائر مدار اشتغال بر حرام و عدم آن است.

آیت الله سیستانی رحمته‌الله: اگر با رعایت احکام شرع باشد اشکال ندارد اگر چه بهتر ترک است.

آیت الله مکارم شیرازی رحمته‌الله: در برخورد و گفتگو با نامحرمان به گفتگوهای عادی اکتفا کنند.

سؤال: در مجالس عروسی و زنانه، زنان لباس‌هایی را می‌پوشند که نیمه‌عریان بوده و روز به روز هم این پوشش‌ها رقیق‌تر و نامناسب‌تر می‌گردد. پوشش این لباس‌ها که غالباً الگوگیری از مدل‌های غربی و کفار می‌باشد اگر تشبیه به کفار محسوب شود، چه صورتی دارد؟

آیت الله مکارم شیرازی: این‌گونه پوشش‌ها از نظر شرعی اشکال دارد حتی اگر در مجالس زنان باشد.

آیت الله فاضل لنکرانی رحمته‌الله: اگر عرفاً تشبیه به کفار باشد حرام است و الا مناسب نیست که زنان حتی در بین خود از این لباس‌ها که باعث از بین رفتن حیا می‌شود، استفاده کنند.

آیت الله سبحانی رحمته‌الله: هرگاه مایه فساد و یا ترویج فساد است خودداری کند. توصیه این است که انسان از غریزدگی به جایی نمی‌رسد و پوشیدن لباس غریبان مایه ترقی نیست. سبب ترقی، علم و ایمان است.

آیت الله نوری همدانی رحمته‌الله: تقلید از غرب کار صحیحی نیست و بر زنان لازم است مسئله پوشش اسلامی را کاملاً رعایت نموده و خود را از نامحرم حفظ نمایند.

نقل شده است از ابو بصیر یکی از اصحاب امام محمد باقر رحمته‌الله: «قَالَ: كُنْتُ أَقْرَىٰ أُمْرَأَةً الْقُرْآنَ بِالْكَوْفَةِ فَمَا زَخَّتْهَا بِشَيْءٍ فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَىٰ أَبِي جَعْفَرٍ عَاطَبَنِي وَ قَالَ مَنْ ارْتَكَبَ الذَّنْبَ فِي الْخَلَاءِ لَمْ يَعْباَ اللَّهُ بِهِ أَىَّ شَيْءٍ قُلْتُ لِلْمَرْأَةِ فَنَطَيْتُ وَجْهِي حَيَاءً وَ تَبْتُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ رحمته‌الله لَا تَعُدِّي. ابو بصیر می‌گوید: در کوفه به زنی قرآن می‌آموختم. روزی با وی شوخی کردم. وقتی خدمت امام باقر رحمته‌الله رسیدم، مرا سرزنش کردند و گفتند: کسی که در خلوت مرتکب گناه شود خدا به او اعتنا نمی‌کند، چه چیزی به آن زن گفتمی، من روی خود را از خجالت پوشاندم و توبه کردم. امام باقر رحمته‌الله فرمودند: دیگر این کار را تکرار نکن.» (بحار الأنوار، ج ۴۶، ص ۲۴۷)

اسلام زن و مرد نامحرم را از صحبت کردن با هم و برخوردهایی که لازمه رسیدگی به کارهای روزمره است منع نکرده است البته در صورتی که بدون هیچ شائبه‌ای بوده و به مسائل دیگر آلوده نباشد.

حریم نگه داشتن میان زن و مرد نامحرم در متون روایی و در سیره معصومین رحمته‌الله ذکر شده، سنت جاری مسلمانان از زمان رسول اکرم رحمته‌الله همین بوده و زنان از شرکت در مجالس و مجامع منع نمی‌شده‌اند ولی همواره اصل «حریم» رعایت می‌شده و در مساجد و مجامع حتی در کوچه و معبر زن و مرد مختلط نبوده و درب ورودی زنان در مسجدالنبی رحمته‌الله جدا بوده است.

ایا حدیث و حکمی در مورد نپوشیدن لباس سیاه یا کراهت آن وجود دارد؟

رنگ سیاه نیز از جمله رنگ‌های بسیار زیبا و با فراوانی قابل توجه در طبیعت است که خداوند حکیم و علیم آفریده است. لذا حدیث یا حکمی که بیان نماید رنگ سیاه به‌طور کلی و مطلق بد یا مکروه است، بیان نشده است.

بدیهی است که هر رنگی آثاری دارد و در هر شرایطی می‌تواند مورد تعبیری قرار گیرد. این تعابیر گاه به طبیعت آن رنگ بر می‌گردد و گاه اعتباری است. به عنوان مثال: طبیعت رنگ زرد، روز و روشنائی است و به لحاظ اعتباری گاه سمبلی برای بیان حیات و زندگی فرض می‌شود و گاه سمبل نفرت نیز اعتبار می‌شود و می‌گویند به محبوب گل زرد رنگ هدیه ندهید (اگر چه این اعتبار ریشه‌ای منطقی ندارد)؛ به لحاظ علمی نیز چون فرکانس بالایی دارد، رنگ اعلام و علامتی برای جلب توجه در خبری که احتیاط لازم دارد و یا به نوعی خطر است، استفاده می‌شود.

همین‌طور است رنگ قرمز، گاه آن را رنگ عشق معرفی می‌کنند و گاه چون رنگ خون است، سمبلی از جنگ و خونریزی و ... اعتبار می‌شود و یا در روانشناسی رنگ‌ها، رنگ مُحَرِّک تشخیص داده شده است.

رنگ سیاه نیز از این قواعد مستثنی نمی‌باشد. شب سیاه است و موجب تسکین و آرامش و توجه به خود، چرا که نوری بر غیر نمی‌تابد تا به دیده بیاید و توجه را به سوی غیر منحرف نماید و در ضمن همین سیاهی شب است که شرایط دیده شدن ستارگان و زیبایی‌های آسمان را فراهم می‌آورد. اما همین سیاهی شب، می‌تواند نشان از غم و اندوه فراوان و تعبیری برای تیره و تار شدن زندگی داشته باشد.

از سوی دیگر رنگ سیاه نوعی سنگینی هم نسبت به سایر رنگ‌ها دارد، لذا گاه رنگ بزرگی، تفاخر و حتی تکبر اعتبار می‌شود و چه بسا برای جایی که تشخیص لازم است، رنگ سیاه مناسب هم باشد و در جای دیگر که نشان از خود بزرگ‌بینی و تکبر دارد (مثل لباس فرعون)، بسیار نامناسب باشد. از سوی دیگر، سیاه رنگ شادی نیست، پس یادآور غم و غصه است. همه جا، در همه فرهنگ‌ها و در هر زمانی؛ و نیز از آثار رنگ سیاه، جذب بسیار حرارت است. لذا در مناطق گرمسیر، رنگ سفید که دفع حرارت دارد، بیشتر مورد استفاده در پوشش، خودرو و ... قرار می‌گیرد.

از این‌رو، نگاه به رنگ سیاه در فرهنگ اسلامی نیز متفاوت و متناسب با موضوع است. مثلاً به صورت عمومی و بی‌دلیل، برای لباس مناسب شناخته نشده است، تا هم موجب تفاخر و تکبر نگردد و هم اشاعه‌ی غم نباشد و نیز ستر و پوششی برای کثیفی قرار نگیرد. اما برای لباس رو (مثل عبا) یا برای عمامه یا کفش چرمی نازک مناسب بیان شده است و هم چنین برای پوشش رویین بانوان، نه تنها کراهتی بیان نشده است، بلکه مناسب نیز بیان شده است، تا رنگ‌های گوناگون سبب جلب توجه غیر نگردد.

امام صادق علیه السلام فرمود: «يُكْرَهُ السَّوَادُ إِلَّا فِي ثَلَاثَةٍ الْخُفِّ وَالْإِمَامَةِ وَالْكِسَاءِ؛ پوشیدن لباس سیاه مکروه است، مگر در سه مورد: کفش سیاه، عمامه سیاه و عبا یا قبای سیاه»

رنگ سیاه برای پوشش، به هنگام عزاء، نه تنها قدمت داشته، بلکه در اهل عصمت - علیهم‌السلام - نیز نمونه‌های بسیاری داشته است. به عنوان مثال: امام باقر علیه السلام نقل شده است: «وقتی جدّم امام حسین علیه السلام شهید شد زنان بنی‌هاشم در عزای آن حضرت علیه السلام لباس سیاه پوشیدند و این لباس را در گرما و سرما تغییر نمی‌دادند» (البحرانی، الحدائق الناظرة فی احکام العترة الطاهرة، ج ۷، ص ۱۱۸) - و در تواریخ مستند است که پس از واقعه‌ی عاشورا، بازماندگان همه برای مدت‌ها لباس سیاه را از تن در نیاوردند. لذا اغلب مراجع عظام نیز در پاسخ استفتاء در مورد پوشیدن لباس مشکی به هنگام عزاداری گفته‌اند: «پوشیدن لباس سیاه در مصیبت و عزای ائمه مخصوصاً حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام نه تنها کراهت ندارد، بلکه چون از مصادیق تعظیم شعائر اسلامی است و باعث زنده نگه داشتن اهداف امام حسین علیه السلام می‌باشد، دارای ثواب و اجر الهی است.»

بنابراین:

- پوشیدن لباس رویین و یا چادر مشکی و کفش مشکی، برای بانوان بسیار مناسب است و موجب پوشش بیشتر و جلب توجه کمتر می‌گردد.

سخن آخر

آنچه در ارتباط با نامحرم لازم و واجب است، رعایت حجاب و پوشش واجب اسلامی است که در رساله‌های توضیح المسائل و استفتائات مراجع معظم تقلید بیان شده است. اسلام حضور زن در اجتماع را مشروط به شرایطی می‌داند که لازم است رعایت شوند؛ از قبیل رعایت پوشش و حجاب اسلامی، عدم اختلاط با مردان و رعایت موازین شرعی در روابط اجتماعی. پس می‌توان ارتباط و معاشرت سالم و به دور از گناه داشت. چنانچه خانواده‌های متدین و متشرع این‌گونه رفتار می‌کنند. زن و مرد می‌توانند در محیط اجتماعی و معاشرت فامیلی و زمینه‌های شغلی بدون قصد ناشایست و به‌طور عادی با یک‌دیگر ارتباط سالم داشته باشند. دین اسلام با آن‌که نسبت به چنین برخوردهایی، دیدی منطقی ارائه می‌کند، ولی در مورد زمینه‌های احتمالی گناه هشدار می‌دهد؛ زیرا اگرچه ارتباط و همراهی در امور و کارهای اجتماع برای زن و مرد یک ضرورت است، ولی نباید از هواهای نفسانی و زمینه‌های شیطانی غفلت داشت؛ چنان‌که احتیاط و پرهیز و وقار و متانت در این‌گونه روابط، شایسته مؤمنان و یک جامعه دین‌مدار است.

حضرت امام علی علیه السلام در بخشی از نامه خویش به امام حسن مجتبی علیه السلام می‌فرماید: «وَ اكْفُفْ عَلَيْنَهُنَّ مِنْ اُبْصَارِهِنَّ بِحِجَابِكَ اِيَّاهُنَّ فَاِنَّ شِدَّةَ الْحِجَابِ اَبْقَى عَلَيْنَهُنَّ وَ لَيْسَ خُرُوجُهُنَّ بِاَشَدَّ مِنْ اِدْخَالِكَ مَنْ لَّا يُوْتِقُ بِهِ عَلَيْنَهُنَّ وَ اِنْ اسْتَطَعْتَ اَلَّا يَعْرِفَنَّ غَيْرَكَ فَاَفْعَلْ؛ با پوششی که بر زنان قرار می‌دهی دیده آنان را از دیدن مردمان باز دار؛ زیرا سختی حجاب، آنان را پاک‌تر نگاه می‌دارد، و بیرون رفتن زنان از خانه بدتر از این نیست که افراد غیر مطمئن را بر آنان درآوری، و اگر بتوانی چنان کن که غیر تو را نشناسند.» منظور از «اِنْ اسْتَطَعْتَ اَلَّا يَعْرِفَنَّ غَيْرَكَ فَاَفْعَلْ» این است که زنان با مرد نامحرم برخورد غیر ضروری نداشته باشند و رعایت آن، هم برای زن و هم برای مرد نامحرم مناسب‌تر است؛ و این یک توصیه و سفارش اخلاقی است. علمای اسلام این جمله را به شکل یک توصیه اخلاقی تلقی کرده‌اند؛ به همین جهت، فقها به مضمون چنین جمله‌هایی فتوا نداده‌اند؛ زیرا ادله قطعی دیگری از آیات و روایات و سیره معصومان علیهم السلام وجود دارد که برخلاف ظاهر این تعبیرات (اَلَّا يَعْرِفَنَّ غَيْرَكَ...) است؛ لذا این جمله‌ها حمل به سفارش اخلاقی شده است. به دیگر سخن، آنچه فقها از امثال این جمله‌ها استنباط کرده‌اند، این است که این‌گونه جمله‌ها ارشاد به حقیقتی روحی و روانی در روابط زن و مرد نامحرم دارد که سخت خطرناک است، گلی است که پیلان بر آن می‌لغزند.

بنابراین این سخن امام علی علیه السلام، درباره فایده و اهمیت حجاب است و با توجه به این‌که افراد غیر مطمئن همیشه در جوامع اسلامی وجود داشته‌اند، بانوان دارای پوششی باشند که مردان نامحرم به آن‌ها نگاه شهوانی و لذت‌جویانه نداشته باشند، و پوشش بیشتر آن‌ها، سبب می‌شود تا ارزش‌شان بالا رفته و حریم و مقام و موقعیت‌شان در جامعه حفظ شود. باید توجه داشت؛ اگر مردی بتواند تا حد امکان نیازهای ضروری همسرش را خودش برطرف کند، او نیاز نخواهد داشت که فرضاً برای خریدن یک کالای کم ارزش، با مردی نامحرم هم‌سخن شود، اگرچه این اندازه از ارتباط و شناخت، حرام نیست؛ اما در بیش‌تر شرایط، نبود آن بهتر از بود آن است.

امام صادق علیه السلام به یکی از یارانشان فرمودند: «قال: يا سُقْرانُ، اِنَّ الْحَسَنَ مِنْ كُلِّ اَحَدٍ حَسَنٌ، وَ اِنَّهُ مِنْكَ اَحْسَنُ لِمَكَانِكَ مِثًا، وَ اِنَّ الْقَبِيحَ مِنْ كُلِّ اَحَدٍ قَبِيحٌ، وَ هُوَ مِنْكَ اَفْبَحُ لِمَكَانِكَ مِثًا؛ ای سُقْرانی! نیکویی از هر کسی که صادر شود نیکو است ولی از تو بهتر است چون به ما نسبت داری (و شیعه ما هستی) و زشتی از هر کس زشت و قبیح است ولی همان قبیح اگر از تو سر زند زشت‌تر است. به دلیل [انتساب] جایگاهت نسبت به ما.» (المناقب لابن شهر آشوب، ج ۴، ص ۲۳۶)

آنچه در مورد حجاب و عفاف نگاشته شد احکامی است که هر زن مسلمانی لازم و واجب است رعایت نماید و در صورت عدم رعایت دچار عصیان و گناه شده است.

از آنجایی که یک زن مسلمان، وقتی در عرصه طلبگی گام نهاد و شد یک زن مسلمان طلبه؛ این قید (طلبگی) خود لوازمی را به دنبال دارد که او را از زنان مسلمان دیگر ممتاز می‌کند. به‌طور طبیعی توقع می‌رود که خود را بیش از دیگران مزین به مستحبات و فضایل دینی کند و همچنین از مکروهات و ردائل اخلاقی دوری نماید و در حجاب و عفاف جانب احتیاط و مستحبات را نگه دارد و بیش از دیگران رعایت نماید در این صورت علاوه بر رشد معنوی خود، در تبلیغ و تاثیرگذاری بر دیگران نیز موفق‌تر خواهد بود. و به درستی که «حسناتُ الابرار سیئاتُ المقربین»؛ منظور از «حسناتُ الابرار سیئاتُ المقربین» این است که کارهای نیک خوبان برای مقربان، عمل زشت محسوب می‌شود بنا به آنچه در روایات فراوان آمده است مراتب ایمان و تقرب به خداوند متفاوت است و ایمان دارای درجات می‌باشد به همین جهت عمل نیک فردی که در درجه اول ایمان است برای کسی که در درجه بالاتر قرار دارد عمل زشت و بد محسوب می‌شود چون به همان میزان که شخص در رتبه بالاتر قرار دارد از او عمل بهتر و بالاتری انتظار می‌رود. مانند این که نوشتن خط به شکل کلاس ابتدایی برای دیپلمه زشت می‌باشد در حالی که همین خط را کلاس اولی بنویسد زیبا می‌باشد و نویسنده آن مورد تشویق واقع می‌شود. بنابراین کارهای نیک خوبان برای مقربان که در درجه بالاتری از لحاظ ایمان قرار گرفته‌اند دیگر حسنه نمی‌باشد بلکه در مقایسه با رتبه ایمانی او سیئه و عمل زشت محسوب می‌شود.

منابع:

۱. قرآن کریم / پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای - دامت برکاته - / ۲. پرتال نماز / فتوای حضرت آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی - دامت برکاته - / ۳. سایت مرکز تنظیم و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی بهجت - رضوان الله تعالی علیه - / ۴. سایت خبرگزاری بین المللی قرآن / ۵. پرتال جامع علوم اسلامی / ۶. سایت رسمی احکام جامع / ۷. دستورالعمل عفاف و حجاب جامعه الزهرا - سلام الله علیها - / ۸. روزنامه کیهان / ۹. لوح فشرده پرسمان، اداره مشاوره نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها / ۱۰. پایگاه پاسخگویی به سؤالات و شبهات حقوقی و احکام / ۱۱. پایگاه خبری - قدس آنلاین / ۱۲. مرکز پاسخگویی ملی به سؤالات دینی / ۱۳. خبرگزاری تسنیم / ۱۴. قاموس قرآن / ۱۵. وبگاه پاسخگویی به سؤالات دینی / ۱۶. سایت ویکی پرسش / ۱۷. پرتال انهار / ۱۸. شبکه اطلاع رسانی راه دانا.

اثر مراقبت خانمها از حجاب، در زندگی اخروی و پیشرفت کشور

این زندگی می‌گذرد؛ لذات و سختی‌هایش همه به طرفه‌العینی می‌گذرد. شما در دوره‌ی جوانی، این حرف را درست نمی‌فهمید. انسان در دوران جوانی خیال می‌کند دنیا ثابت است، ساکن است، همیشه همین جور است؛ به سن ما که رسیدید، یک نگاه می‌کنید، می‌بینید دنیا عجب سریع می‌گذرد؛ چشم به هم می‌زنید، گذشته. خب، آن طرف: «و ان الدار الآخرة لهی الحيوان»؛ زندگی و حیات، آنجاست. «ذلک الذی یبشّر الله عباده» بشارت‌های الهی آنجاست. هم برای آنجا، هم برای حفظ عزت کشور و پیشرفت کشور، وضع حجاب را، وضع عفاف را، وضع تقیدات و پایبندی را خانمها باید مراقبت کنند؛ این وظیفه است. خودنمائی و جلوه‌فروشی، یک لحظه است و آثار سوء آن برای کشور، برای جامعه، برای اخلاق، حتی برای سیاست، آثار مخرب و ماندگار است؛ در حالی که ملاحظه‌ی عفاف، ملاحظه‌ی حدود شرعی در رفتار و حرکات بانوان، اگر چنانچه سختی‌ای داشته باشد، سختی کوتاهی است، اما آثارش، آثار عمیق و ماندگاری است. خود خانمها خیلی باید مراقبت کنند مسئله‌ی حجاب را، مسئله‌ی عفاف را؛ وظیفه‌ی آنهاست، افتخار آنهاست، شخصیت آنهاست....

امیرمؤمنان علیه‌السلام:

أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعَفَافُ

عفاف و پاکدامنی، برترین عبادت است

میزان قصصه، ص 13116

امیرمؤمنان علیه‌السلام:

لَكَادَ الْعَقِيفُ أَنْ يَكُونَ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ

انسان عقیف، نزدیک است فرشته‌ای از فرشتگان گردد

تجویدالقرآن، حصصه 47

حجاب شما سنگریست آغشته به خون من، که اگر آن را حفظ نکنید

به خون من خیانت کرده‌اید.

شهید احمد پناهی

امیرمؤمنان علیه‌السلام:

ثَمَرَةُ الْعِفَّةِ الصِّيَانَةُ

میوه و نتیجه عفاف گراپی، محفوظ ماندن و سلامتی است

امرالمصعب، ص 256

امیرمؤمنان علیه‌السلام:

أَهْلُ الْعَفَافِ أَشْرَفُ الْأَشْرَافِ

انسان‌های عقیف، باشرافت‌ترین افراد شریف هستند

میزان قصصه و المواعظ، ص 125

میزان قصصه، ص 13127